

N:o 4.

Ank. till Riksd. kausli den 12 mars 1897, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1 i anledning af herr A. Norrmans m. fl. motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till beredande af ordnade förhållanden med afseende å vissa kringvandrare, i synnerhet de s. k. tatarne.

För utlåtandes afgifvande har till utskottet öfverlemnats en utaf samtliga representanterna för Hallands län afgifven motion n:o 70 af följande lydelse:

»Det torde vara ovedersägligt, att de s. k. lösdrifvarne, i synnerhet »tatarne» eller, som de i Halland vanligen benämnas, »krämarne», blifvit och äro en verklig landsplåga för vissa trakter af Halland och äfven för vissa andra delar af vårt land. Lika visst är, att dessa olyckliga människor för egen del föra ett högst ömkligt lif, och att många ibland dem ofta djupt känna det eländiga i sin tillvaro. Detta elände består korteligen sagdt deruti, att de sakna eget hem och stadigvarande bostad samt de flesta medborgerliga förmåner, att de betraktas med en viss afsky och ovilja utaf andra människor och att de vanligen lefva i laster samt i kif och slagsmål med hvarandra. Den plåga och skada de förorsaka uti samhället, består uti ett beständigt och stundom oförsynt bettlande samt rätt ofta i öfverfall och våldsgerningar. Deras tygellösa

lefverne är en förargelse att se och höra, och det förorsakar den bofasta befolkningen en högst betydlig tunga att nödgas med ständiga allmosor underhålla dessa menniskor, i synnerhet som det ofta är de mindre bemedlade, hvilka företrädesvis af dem hemsökas, och den ordnade fattigvården dessutom mångenstädes är ganska betungande. Derjemte öfva somliga af dessa kringstrykare ett ohyggligt djurplågeri, som det är en pina för ordentligt folk att nödgas bevittna. Ofta injaga de fruktan hos värnlösa menniskor och öfverfalla fredliga vägfärande, såsom af tidningarna torde vara tillräckligen bekant.

Dessa sorgliga förhållanden synas icke kunna nöjaktigt afhjelpas på annat sätt än derigenom, att man på samma gång bringar hjälp åt kringstrykarne sjelfva och åt samhället. Det borde icke längre gå an att behandla dessa olyckliga endast såsom en besvärlig samhällsohyra, den man, för så vidt ske kan, söker att göra sig utaf med, utan menniskokärleken och barmhertigheten bjuda, att man anser och behandlar dem såsom medmenniskor, dem man vill göra i någon mån delaktiga i samhällets förmåner och rättigheter, naturligtvis under förutsättning att de efter förmåga skola arbeta.

De ifrågavarande kringstrykarne, som i allmänhet ingalunda äro rena zigenare med någon viss hednisk religion, utan för det mesta bestå af ett blandningsfolk, som vanligtvis äro döpta och i det yttre vilja anses för kristna, skulle måhända kunna delas i tre olika klasser eller flockar. Den första består af de gamle, orkeslöse eller sjuke. Den andra innefattar de vuxne, friske och arbetsföre. Den tredje består af barnen, som vanligen äro talrika. Den första flocken måste tydligtvis på ett eller annat sätt försörjas, den andre sättas till arbete, den tredje uppfostras. Men huru skall detta ske, och huru skola dessa menniskor blifva bofasta och ordentliga? De äro för närvarande ju vanligen ingenstädes skrifna; oftast vill ingen socken lemna de behöfvande bland dem fattigvård eller låta de arbetsföre förvärfva fast bostad, der de kunde skrifvas, och ofta frågar ingen efter barnen. Huru skulle då dessa kunna få ordentlig skolundervisning, när föräldrarne ofta byta om vistelseort och än bo i en socken, än i en annan?

Således är ställningen för dessa menniskor för närvarande ungefärligen följande. Barnen kunna icke få någon ordentlig undervisning och uppfostran, emedan föräldrarne, om de också skulle vilja skicka barnen i skola, omöjligen kunna detta, eftersom de ständigt flytta från en ort till en annan och sjelfva icke äro i stånd att undervisa dem; de vuxne och arbetsföre, i synnerhet om de hafva ett slags familj, kunna vanligtvis icke skaffa sig fast boningsplats, om de ock gerna

ville det, ty sådant tillåtes för det mesta icke utaf sockenmännen af fruktan för framtida fattigvårdstunga — en fruktan som är lätt förklarlig —, och de gamle, sjuke och orkeslöse måste ej sällan sakna ordentlig fattigvård, ty rätt ofta anser sig ingen kommun vara pliktig att lemna dem sådan. Häraf följer ju tydligen, att, skall grundlig bot rådås på det onda, så måste början ske med dem, som nödvändigt behöfva fattigvård, och här vid lag synes ingen annan utväg finnas, än att staten betalar en skäligen ersättning för den fattigvård, som den ena eller andra kommunen vid trängande behof har lemnat. Blefve det så, då skulle ock ett mäktigt hinder bortfalla för de arbetsföres fasta bosättning, nemligen fruktan för en möjligen snart ifrågakommande fattighjelp från kommunernas sida, emedan ersättning i så fall kunde påräknas af staten. Visserligen kan man icke tänka sig denna statens ersättningsskyldighet utsträckt till all framtid i afseende på sådana kringstrykande, som verkligen blifvit bofasta och hvilka icke behöfde understöd, när de detta blefvo, men om i detta afseende fastställdes en viss termin, t. ex. tjugo år, så vore redan mycket vunnet.

Vi hafva derfor tänkt oss en lag eller tillägg till redan befintlig lag, hvarigenom skulle stadgas, att alla dessa nu kringstrykande personer, för så vidt de äro här i riket födda eller af annan anledning böra såsom svenskar betraktas, skola ovilkorligen kyrko- och mantalskrifvas, att de ibland dem, som nödvändigt behöfva fattigvård, skola erhålla sådan af den kommun, der de sålunda blifvit skrifna, med rättighet till kostnadsersättning utaf statsmedel, att de arbetsföre skola förpligtas att inom viss tid skaffa sig arbete och stadigvarande bostad, vid äfventyr att, derest detta bevisligen kunnat erhållas, men tillfället icke begagnats, varda behandlade efter lödrifvarelagen, och att barnen ovilkorligen må hållas i skola, och undervisning äfven beredas sådana äldre, som förut blifvit försummade, hvarvid äfven i vissa fall borde kunna påräknas statsunderstöd för de extra kostnader, som den ena eller andra församlingen fått vidkännas.

Visserligen kunde man tycka, att med tillämpande af gällande lagar rörande kyrko- och mantalsskrifning, fattigvård, skolpligt och lödrifvares behandling skulle här ofvan uttalade önskningsmål kunna vinnas; men detta har dock hitintills visat sig vara ogörligt, antagligen mest af den orsak, att personerna i fråga ofta icke kunnat bevisas tillhöra någon viss socken eller församling, och att därför ingen sådan anser sig pliktig att taga vård om dem, än mindre vill vidkännas mer eller mindre dryga kostnader för detta ändamål. Att skaffa bot för dessa missförhållanden, hvilket tydligen är en statens angelägenhet,

torde därför kräfvä nya lagstadganden eller tillägg till de förutvarande. Väl inse vi, att saken äfven kommer att fordra kostnader af statskassan; men då de ifrågavarande personerna antagligen icke utgöra mer än några tusental, bland hvilka några hundra kunde för närvarande behöfvä understöd, då genom de ifrågasatta åtgärderna många människor antagligen kunde hjälpas och mycket vore att vinna, och då statskassans ställning synes vara sådan, att ett eller annat tiotusental kronor borde för ett så godt ändamål utan svårighet kunna afsättas, så hafva vi icke tvekat att för Riksdagen framlägga våra tankar i denna för samhället viktiga fråga. Vi få således härmed vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka nya lagbestämmelser som kunna erfordras till förekommande af här ofvan påpekade missförhållanden, samt derefter för Riksdagen framlägga de lagförslag, som kunna anses erforderliga uti ifrågavarande afseende.»

Ehuru motionen uppenbarligen afser alla sådana kringvandrande personer, hvilka tillhöra riket utan att vara någonstädes mantalsskrifna, hafva motionärerna dock i främsta rummet fäst sin uppmärksamhet vid en viss kategori af dessa kringvandrare, nemligen de s. k. tatarne, hvilka anses härstamma från zigenarfolket samt helt visst i allmänhet hafva mer eller mindre uppblandadt zigenarblod i sina ådror; och har utskottet af denna anledning ansett sig böra inleda sitt utlåtande med en kortfattad framställning rörande denna folkstams tidigare uppträdande här i landet.

År 1512 lærer för första gången en zigenarhord hafva inkommit i Sverige, och under de närmast derpå följande årtiondena uppträdde under omväxlande benämningar »zigenare» och »tattare» på skilda orter inom landet. Deras ganska afsevärda utbredning föranledde snart både världsliga och andliga myndigheter att söka befria landet från det äfventyrliga och gudlösa följet, som lefde af rof och bedrägerier samt på grund af sina qvacksalverier och trolldomskonster ansågs stå i förbindelse med onda magter. Gustaf Wasa uppmanade redan 1525 biskop Magnus Sommar i Strengnäs att tillse, det tatarne snart måtte komma ur landet; vid riksdagen i Stockholm år 1560 utfärdades af erkebiskop Laurentius Petri med Konungens tillåtelse en föreskrift att »med tartare skall presten sig intet befatta, hvarken jorda deras lik eller kristna

deras barn»; under året 1579 hotade Johan III, att de zigenare, som ej skyndade sig bort, skulle fängslas, och vid ett prestmöte i Linköping 1594 bestämdes till och med, att »all beröring med kringvandrande tattare skall vara förbjuden och ingen kyrklig handling komma dem till del; deras barn skola ej döpas, deras döda ej begravas, deras sjuka ej besökas, deras äktenskap ej af oss helgas».

År 1637 utfärdades ett kongl. plakat, hvarigenom myndigheterna ålades att, om efter en viss angifven dag några tattare eller tatterskor inom riket anträffades, »låta dem straxt gripa, hvad gods de medföra afhända och så många karlar deribland äro utan vidare rättegång upphänga och till lifvet straffa, men alla deras konor och barn skola de låta från härad till härad sin kos utur landet utdrifva». Flera nära nog lika stränga påbud upprepades under den följande tiden, och en något mildare uppfattning gjorde sig först gällande vid utfärdande af 1686 års kyrkolag, hvari stadgades, »om de landstrykare, som hos oss tartare kallas, skulle mot vårt förbud, uti vårt rike sig insmyga och här föda några barn, eller föra nyligen födda med sig, åt hvilka de begära döpelsen, då skall sådant tillåtas, och föräldrarna troligen förmanas att sätta sig här neder på en viss ort, låta sig undervisa i den kristliga läran och träda till Guds församlings gemenskap, eller i vidrigt fall lemna barnen qvar, hvilka våra embetsmän skola låta försörja». Under förra delen af 1700-talet utfärdades ytterligare en mängd resolutioner och förordningar, hvilka särskildt afsågo att genom kraftåtgärder befria landet från nyligen utrikes ifrån inkomna »tartarer», och en mildare verldslig lagstiftning rörande zigenarne kom först till stånd genom kongl. brefvet af den 17 november 1772, hvari de uppmanades att inom 6 månader välja fast bostad och egna sig åt bestämdt hederligt yrke samt tillåtos besöka en del marknader, men på samma gång vid äfventyr af straffarbete förbjödos att ströfva omkring från ort till annan.

Trots dessa mer eller mindre stränga lagbestämmelser hafva de allra flesta här i landet vistande zigenare alltjemt fortfarit med sitt kringstrykande lefnadssätt och i allmänhet undandragit sig all verksammare kontroll från samhällets sida, hvadan också statistiska centralbyrån uti dess senast utarbetade sammandrag af länsstyrelsernas femårsberättelser för åren 1886—1890 klagat öfver svårigheterna att erhålla uppgifter angående zigenarne, hvilken svårighet rörde sig i växande grad med hvarje folkräkning till följd af bristande anteckningar om desamma i såväl husförhörs — som mantalslängderna.

Efter meddelande af denna historik har utskottet ansett sig böra tillse, huruvida de af motionärerne uppgifna missförhållanden möjligen kunde vinna ytterligare bekräftelse eller tilläfventyrs vederläggas af nutida officiella handlingar; och har utskottet för sådant ändamål tagit närmare kännedom om, hvad ofvan angifna femårsberättelser i ämnet innehöle.

Härvid har utskottet till en början fäst sin uppmärksamhet vid en af *Konungens befallningshafvandes i Hallands län*, lemnad utförlig redogörelse, hvilken, såsom mycket belysande, i sin helhet här intages så lydande:

Till antalet af gröfre brottslingar lemnar en särskild del af befolkningen ett i förhållande till mängden af de individer, af hvilka den består, icke obetydligt bidrag; och då uppmärksamheten blifvit i senare tider väckt på frågan om behandlingen af denna från den öfriga befolkningen strängt åtskilda, på samhällets lägsta trappsteg stående folkklass, torde här, efter handlingarna i ett hos länsstyrelsen förehafdt ärende, böra återgifvas några upplysningar om densamma.

Icke sällan möter man i Halland, särskildt inom mellersta delen deraf, mer eller mindre talrika, kringströfvande följen af män, qvinnor och barn, som anses härstamma från zigenare, ehuru de skilja sig från dem så till utseende som lefnads-sätt. Af den bofasta befolkningen benämnas de »*kältringar*», men sjelfve säga de sig höra till »*vandringsfolket*». En och annan bland männen får hos hemmansegaren en sällan förekommande och i hvarje fall högst tillfällig sysselsättning eller arbetsförtjenst såsom »*vallackare*». Qvinnorna och barnen synas deremot uteslutande lefva af bettlande, och då männens nyss antydda sparsamma och högst ovissa arbetsförtjenst för det mesta användes till dryckenskap, kunna också de till största delen sägas få sitt uppehälle af det, som af qvinnorna och barnen samt icke sällan äfven af männen sjelfva sammanbettlas.

Dessa kringvandrande följen äro af den bofasta befolkningen både fruktade och hatade. Å ena sidan vågar man därför knappast neka till deras pockande fordringar, å andra sidan är det högst få, som vilja eller våga ens öfver en natt hysa dem eller deras familjer, och i flere kommuner har öfverenskommelse träffats att icke, vid visst bestämdt vite, gifva dem nattherberge. Följden häraf har blifvit, att de den ena dagen kunna visa sig inom en socken, den påföljande träffas i en annan flere mil aflägsen från den, inom hvilken de under gårdagen anträffades. Nästan aldrig äro de fullvuxna bland dem konfirmerade, och förgäfvades skulle man bland dem kunna uppleta lagliga äktenskap. De mest beklagansvärda bland dem äro dock de talrika barnskaror, som omgifva dem. Sällsynt är icke att bland dem påträffa tioåringar eller ännu äldre, som icke blott icke kunna läsa en bokstaf innantill, utan icke ens visa det ringaste spår till kristendomskunskap.

Fråga har varit väckt om åtgärder för beredande af kristlig uppfostran åt barnen och dymedelst påskynda detta folks förvandling till bofaste och laglydige medborgare. De svårigheter, som emellertid möta för ett verksamt ingripande härvidlag från myndigheternas sida, äro af länsstyrelsen framhållna i ett den 16 maj 1889 afgifvit utlåtande, efter hvilket här må anföras följande.

Ehuru det på grund af de upplysningar, kronobetjeningen lemnat, visserligen icke kunde med fog sägas, att i Hallands län detta folk numera förekommer i någon

myckenhet, skulle det emellertid, yttrar länsstyrelsen, vara i hög grad önskvärdt, om dess förvandling till bofasta och laglydiga medborgare kunde påskyndas vida hastigare, än hittills varit fallet, och till detta ändamåls vinnande vore icke något mera egnadt att bidraga än beredande af kristlig uppfostran åt barnen. Vål kunde det tyckas, som om med de lagar och författningar, hvilka numera finnas rörande mantalsskrifning, folkundervisning och fattigvård såväl som lösdrifveri och brotts bestraffning, det berodde på bristande nit hos statens tjänstemän och de kommunala myndigheterna, att i våra dagar inom en ordnad stat sådana laglösa hopar kunna finnas som dessa »kältringar», men för dem, som varit i tillfälle att på närmare håll taga kännedom om desamma och de förhållanden, under hvilka de uppträda, vore det uppenbart, att myndigheterna beträffande dem nu för tiden kunde utträtta högst litet. Sålunda stadgar kongl. förordningen angående mantals- och skattskrifningarnas förrättande den 20 juli 1861, att en hvar skall mantals- och skattskrifvas, der han har eller i följd af sitt vistande bör anses hafva sitt bo och hemvist, samt att den, som underlåter att ställa sig förordningens föreskrifter till efterrättelse, skall bötfällas; men att dessa föreskrifter icke kunde tillämpas på de till vandringsfolket hörande personer, hvilka helt hastigt komma fram än i den ena än i den andra kommunen samt endast efter några få dagars vistande på hvarje ställe åter begifva sig af, låge i öppen dag. Folkskolestadgans föreskrift om obligatorisk skolgång blefve jemväl en död bokstaf i fråga om detta folks barn, ty då dessa ingenstädes äro kyrkoskrifna, kunde de icke heller uppföras å den förteckning, ordförande i skolråd jemlikt 36 § i samma stadga åligger att upprätta öfver de skolpligtiga barnen inom hvarje skoldistrikt. Såsom egentlig lösdrifvare enligt lagen den 12 juni 1885 kunde högst sällan någon af vandringsfolket behandlas, enär han, då han anhålles, vanligen innehar medel till uppehälle för en längre tid bortåt och enligt 1 § i berörda lag ingen kan dömas för lösdrifveri, utan att han är i saknad af medel till sitt uppehälle. Deremot skulle väl, då större delen af vandringsfolket bedrifver bettleri i ganska betydande utsträckning, tvångsarbete på grund af 40 § 2 och 5 momenten i kongl. förordningen angående fattigvården den 12 juni 1885 ganska ofta kunna ådömas flertalet individer af detta folk, om blott landtbefolkningen kunde förmås att hos polismyndigheterna göra anmälan, när en »kältring» gjort sig skyldig till bettleri; men den fruktan för vandringsfolket, som bland allmogen så allmänt är utbredd, gjorde, att någon dylik anmälan högst sällan inkomme och att stundom till och med verkliga brott såsom olofligt tillgrepp och misshandel, som af vandringsfolket föröfvats, icke angåfves, derest ej den tillgripna egendomen uppginge till större värde eller misshandeln vore af svårare beskaffenhet. Om således genom polismyndighets åtgärd hinder skulle kunna läggas i vägen för vandringsfolkets hänsynslösa framfart å landsbygden, vore det nödvändigt, att denna myndighet i sina sträfvan den understöddes af landtbefolkningen. Klart vore dock, att, om äfven en och annan af dessa kringstrykande skulle genom tvångs- eller straffarbete kunna oskadliggöras för någon tid, föga dermed vore vunnet, enär vandringslifvet fortsättes af hans konkubin och barnen, stundom i förening med en eller flere släktingar till den häktade; och, så snart denne återvunnit friheten, sällade han sig åter till följet. Skulle därför detta vagabondlif kunna utrotas, måste onekligen bemödandena gå ut på att skilja barnen från föräldrarna samt åt de förre bereda en kristlig uppfostran.

Vinnandet af detta önskningsmål på annan väg än den, som står den enskilda välgörenheten öppen, vore emellertid förenadt med större svårigheter, än man syntes föreställt sig; och lämpligheten af, att pekuniära uppoffringar i sådant syfte gjordes

från statens sida, syntes kunna starkt ifrågasättas. Skulle nemligen, såsom förslagsvis framkastats, understöd af allmänna medel beviljas de kommuner, som ville åtaga sig fullständigt målsmanskap för vandringsfolkets barn, innebure detta i sjelfva verket, att staten för en del samhällsmedlemmar, som äro fullt arbetsföra, men icke vilja förtjena sitt bröd genom ärligt arbete eller ställa sig till efterrättelse det samhälles lagar och författningar, hvarinom de lefva, lättade en börda, som staten icke afhjelpade för den laglydige medborgaren, hvilken ofta under mödor och försakelser söker att på hederligt sätt försörja sig och sin familj. Det kunde jemväl antagas, att vetskapen om, att sådant understöd från statens sida meddelades, föranledde dertill, att sedeslösheten bland den nu till manbar ålder komna generationen af vandringsfolket i hög grad ökades. Om i öfrigt statsunderstöd för uppfostring af barnen komme att beviljas, kunde förutses, att det icke stannade dervid. Det hände nemligen någon gång, att bland de i vårt land kringströfvande följen påträffades sådana, som icke kunde anses i egentlig mening tillhöra vandringsfolket, ehuru de föra nästan samma lefnadssätt som detta och i likhet med dess medlemmar ingentädes äro mantals- eller skattskrifna. Gifvet vore, att, hvad staten gjorde för vandringsfolkets barn, det måste den äfven göra för barnen af andra kringstrykande följen; men vid sådant förhållande vore med skäl att befara, det statsunderstödet kunde komma att befordra, i stället för förhindra uppkomsten af vagabondlif.

Beviljades emellertid statsbidrag åt kommunerna för uppfostran endast åt vandringsfolkets barn, komme väl något understöd för sådant ändamål icke att åt en kommun meddelas, utan att det styrktes, att barnen verkligen tillhörde denna folkklass, men huru nöjaktig bevisning i ty fall kunde åstadkommas, vore svårt att inse, då det endast är på grund af traditionen bland allmogen, som vissa kringstrykande följen anses vara af sådant ursprung, och vandringsfolket, hvilket icke vore att förblanda med de tidtals landet kringströfvande, men vanligen snart försvinnande utländska zigenarhorderna af oblandad ras, numera icke till utseendet kunde skiljas från den öfriga befolkningen. Slutligen borde uppmärksammas, att, då det vore ett känt förhållande, att vandringsfolket i allmänhet aktade sig ganska väl för att falla fattigvården till last, hvarför ock sällan någon till detta folk hörande person står under fattigvårdsstyrelsens målsmanskap eller husbondevälde, något annat sätt för en kommun att förvärfva ett af lag skyddadt målsmanskap öfver barn af ifrågavarande folk icke syntes förefinnas än det, som angifves i 20 § af legostadgan den 23 november 1833, enligt hvilket lagrum den, som emottager barn af fattiga föräldrar till uppfostran, födande och klädande mot vissa års tjänst samt derom låter upprätta skriftligt aftal i vittnens närvaro, inträder i föräldrarnes rätt. Att öfverlåtandet af målsmanskapet vid sådant förhållande stundom komme att af föräldrarne göras till en affär och för kommunerna falla sig dyrt nog, vore i betraktande af vandringsfolkets slughet och snikenhet icke osannolikt.

Till detta länsstyrelsens uttalande må här upplysningsvis läggas, att, enligt hvad känt är, landtbefolkningen äfven i Norge besväras af en likartad företeelse. I detta land befintliga »omstreifere» eller »fanter», deras härkomst, lefnadsvanor och sättet att få dem bofasta hafva der varit föremål för ingående undersökningar och den kännedom, som härigenom vunnits om dem, har föranledt, att ända sedan år 1854 regelmessigt blifvit af stortinget beviljad ett årligt anslag, som nu lär utgå med 8,000 kronor, till den så kallade »fantefonden», hvarmed afsigten varit att förmå »fanterne» till fast bosättning och till utöfvande af lagligt näringsfång samt att skaffa

deras barn en ordentlig uppfostran, med ett ord att gifva en verksam handräckning för att förmå dem att uppgifva deras kringströfvande lif. Om man äfven genom de åtgärder, som på grund häraf vidtagits, synes tidtals hafva lyckats att förmå icke så få af dem att öfvergifva deras lefnadsvanor, lärer dock, att döma af offentliga uttalanden i senaste tider, resultatet på det hela af statsmagtens ingripande icke i någon väsentlig mån minskat antalet af dessa »omstrefifere», hvilka stadigt rekryteras af den fastboende befolkningens lägsta lager, liksom ej heller derigenom åstadkommits någon anmärkningsvärd förändring i deras ofta öfverklagade hänsynslösa uppträdande. Det synes der vara erkänt, att man härvid, i hvarje fall, icke kan komma längre än till en småningom åstadkommen återgång i kringströfvarnes antal. — Om, hvad »vandringfolket» i Halland beträffar, det ej kan påstås, att icke med statsmagtens biträde något kunde åtgöras till undanrödjande af, eller åtminstone förminskning i ett ondt, hvaraf landbefolkningen på åtskilliga ställen inom länet onekligen lider men, så torde dock, med nu nämnda exempel från ett annat land för ögonen, påkallandet af detta biträde böra ifrågakomma, först efter det en välbetänt plan för dess användande blifvit funnen och gillad.

Berättelsen från *Kristianstads län* innehåller äfven, att gränstrakten Hallandsås från urminnes tider varit ett tillhåll för brottslingar och tvetydiga personer, samt att en der framlöpande allmän landsväg utgjorde en mycket anlitad stråkväg för lösdrifvare och misstänkta personer, som sökte undkomma från den ena provinsen till den andra, hvadan särskild polisbevakning der måste anordnas.

Uti en tredje femårsberättelse, nemligen den för *Norrbottens län*, förekommer åter beträffande en annan kategori af lösdrifvare följande uppgift:

Bland de inflyttade förtjena i synnerhet de från Finland den största uppmärksamhet, emedan deras inflyttning delvis är förenad med åtskilliga olägenheter af betänklig art. Största antalet inflyttade finnar utgöres af ungt folk, som vinner anställning vid trävaruindustrien eller såsom tjenare. Flertalet återvänder på senhösten för att i hemorten öfvervintra. En annan del qvarstannar under flere år, ofta för alltid, utan att anmäla sig till kyrko- eller mantalsskrifning och undgår sålunda ofta att någonstädes blifva längdförd samt påförd skatt till stat och kommun. Det sedliga tillståndet hos en del af denna lösa befolkning, som undandrager sig kyrklig vård, är icke alltid det bästa. Såsom naturligt är i en gränsprovins, består till och med en del af de invandrande af grannlandets sämsta element, som ibland utgör en verklig plåga för den ort, der de uppehålla sig. Ej sällan knyta de här i riket förtroliga förbindelser, hvilka, då de sakna för äktenskaps ingående nödiga hinderlös-hetsbevis, i allmänhet stanna vid konkubinät. Deras barn uppväxa, utan att kontroll kan af skolråden eller myndigheterna utöfvas deröfver, att de i skolåldern besöka folkskolan, hvarför deras uppfostran ofta blifver den allra sämsta. Af ett dylikt uppväxande slägte kunna påtagligen stora vådor för ordning och sedlighet uppstå. Antalet dylika inom länet kortare eller längre tider vistande finska undersåtar, som härstädes hvarken äro mantals- eller kyrkoskrifna, öfverstiger enligt den utredning, som häröfver kunnat verkställas, 1,600 och utgöres till tre fjerdedelar af löst arbetsfolk, som under sommarmånaderna här i riket söker sig arbetsförtjenst och vid vinterns

inbrott delvis återvänder till sitt hemland. De återstående äro hufvudsakligen anstälde såsom tjenare i årstjenst.

Af ofvanberörda offentliga handlingar samt de upplysningar, som inom utskottet meddelats, har utskottet kommit till den uppfattning: att, fränsetd den nomadiserande lappbefolkningen, inom vissa delar af landet finnes ett afsevärdt antal kringströfvande personer, så väl af zigenarhärkomst som andra, hvilka måste räknas såsom landets invånare, men icke låtit sig någonstädes inom riket kyrko- eller mantalsskrifvas;

att dylika kringvandrare hafva en i många hänseenden synnerligen beklagansvärd tillvaro, på samma gång som de utgöra en plåga för landtbefolkningen i vissa trakter samt medföra våda för samhällsordningen;

att myndigheterna nog genom strängare tillämpning än hitintills af gällande lagar och författningar både borde och kunde i ganska väsentlig mån stäfja dessa vagabonders framfart, men att det dock vill synas, som om, på sätt Konungens befallningshafvande i Hallands län antydt, nuvarande lagstiftning vore långt ifrån så affattad, att den på ett tillfredsställande sätt kunde befordra deras öfvergång till bofaste och laglydige medborgare,

samt att det vore högeligen önskvärdt, om man, utan otillbörlig kränkning af enskilda eller kommunala intressen, förmedelst lagbestämmelser, grundande sig å nutidens humanare åskådning, skulle kunna på ett praktiskt och verksamt sätt inränga ifrågavarande lösa befolkning under ordnade samhällsförhållanden.

I likhet med Konungens befallningshafvande i Hallands län och med Norges exempel för ögonen inser utskottet allt för väl, att mycket stora svårigheter möta för realiserandet af ofvan angifna önskemål; men vill man saken, måste man ock tillse, huruvida icke möjligen något sätt skulle kunna uttänkas för frågans lösning samt icke rygga tillbaka för de oundvikliga pekuniära uppostringar, som deraf kunna föranledas.

Efter öfvervägande af flera inom utskottet väckta förslag har utskottet kommit till den uppfattning, att motionens syfte bäst skulle främjas genom att till gällande mantalsskrifningsförordning gjordes ett tillägg i den rigtning, att alla inom riket vistande personer, hvilka,

ehuru de måste betraktas såsom svenska medborgare, ingenstädes vore mantalsskrifna, skulle med sina familjer underkastas mantalsskrifnings-tvång vare sig inom familjefädernas och de till myndig ålder komne kringvandrarne födelseorter eller inom de kommuner, der de företrädesvis plägade hafva sitt tillhåll.

Kunde i något fall ej utrönas vare sig födelseort eller ort, der ifrågavarande personer vanligen hade sitt tillhåll, skulle vederbörande Konungens befallningshafvande efter sig företeende omständigheter föreskrifva mantalsskrifningsorten.

Genom en dylik lagbestämmelse, som gifvetvis komme att gälla såväl tattare som andra här ofvan antydda personer, hvilka saknade laga hemortsrätt, komme dylika individer ej att erhålla någon undantagsställning utan tvärt om att, såsom väl önskligt vore, komma ifrån den beklagansvärda undantagsställning, hvori de för närvarande befinna sig.

Mot ett konsekvent genomförande af en så beskaffad lagändring, skulle otvifvelaktigt ganska stora svårigheter möta, beroende dels på vagabondernas sträfvanden att undandraga sig ett dylikt tvång och dels på vederbörande kommuners lätt förklarliga obenägenhet att inom sig upptaga dylika element, om hvilka man med skäl kunde befara, att de skulle komma att tillskynda kommunen och dess innebyggare åtskilliga obehag samt framförallt ökade utgifter för fattigvård och undervisningsväsende.

Genom ett väl planlagt och energiskt ingripande från myndigheternas sida skulle dock för visso det stora flertalet af vagabonder snart nog blifva i behörige mantalsskrifningslängder införde, hvarjemte det måste blifva statens skyldighet att på ett kraftigt sätt träda emellan för att hålla de särskilda kommunerna skadeslösa för de ökade utgifter, som genom de nya samhällselementen komme att dem tillskyndas.

Ett dylikt understöd från statens sida är, som bekant, ej heller främmande för vår nuvarande lagstiftning, som under vissa vilkor tillerkänner kommuner ersättning för fattigunderstöd, *dels* åt f. d. värfvade soldater, m. fl. samt *dels* åt personer, som oafbrutet under minst 5 år vistats utom hemorten.

Om sålunda inga principiella hinder möta för statens mellankomst i förevarande fall, lär det dock vara en ganska vansklighets sak att uppdraga gränserna för denna statens ersättningsskyldighet.

I sådant afseende hafva motionärerne föreslagit, att denna skyldighet skulle fastställas till en viss tid, t. ex. 20 år; men då hvarje sådan tidsbestämmelse torde blifva godtycklig samt svårligen skulle lämpa

sig efter olikartade förhållanden, har utskottet föreställt sig såsom en mera rationel lösning af frågan, att staten åtog sig godtgöra vederbörande kommuner för alla de kostnader dessa författningsenligt nödgades för framtiden förskjuta för fattigvård och undervisning åt de sålunda tvångsskrifne personerne, hvaremot kommunerne finge i laga ordning vidkännas enahanda kostnader med afseende å de utaf vagabondernas afkomlingar, som föddes efter tiden för tvångsskrifningen.

Komme ofvan antydda tillägg till mantalsskrifningsförordningen till stånd, så vill det synas, som om gällande bestämmelser rörande lösdrifveri, fattigvård och undervisningsväsende, för så vidt desamma i öfrigt motsvara tidens kraf, i allmänhet skulle kunna någorlunda nöjaktigt tillämpas jemväl på den nu ifrågavarande samhällsklassen.

I ett hänseende torde dock särskilda svårigheter yppas, nemligen i afseende å uppfostran af barnen, utaf hvilka helt visst en stor del befinna sig på en mycket låg sedlig nivå.

Med denna fråga läser dock utskottet så mycket mindre hafva att befatta sig, som enligt hvad känt är Kongl. Maj:t under nästlidet år tillsatt en komité för afgifvande af förslag rörande åtgärder för beredande af lämplig uppfostran dels åt minderåriga förbrytare, dels åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn, hvilken komité, korteligen benämnd »tvångsuppfostringskomité», nog ej läser underlåta att fästa sin synnerliga uppmärksamhet jemväl vid de barn, hvarom nu är fråga.

Då utskottet, såsom ofvan synes, funnit motionens syfte synnerligen beaktansvärdt, finner utskottet sig böra föreslå Andra Kammaren att för sin del besluta,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, med föranledande af hvad i detta ärende förekommit, taga i öfvervägande, huruvida de af motionärerna påpekade missförhållanden skulle kunna undanrödjas, samt, derest det befundes att sådant genom lagbestämmelser eller åtgärder från statens sida lämpligen kunde ske, för Riksdagen framlägga de förslag, som för ändamålet ansåges erforderliga.

Stockholm den 12 mars 1897.

På utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.